

ความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน Background and Development of Pong Lang in Isan Culture

ศราวุธ โชติจำรัส¹ ธนภร เพ่งศรี² และเจริญชัย ชนไฟโรจน์³

Sarawut Choatchamrat¹, Thanaporn Bhengsri² and Jarernchai Chonparot³

Received : October 23, 2018; Revised : November 20, 2018; Accepted : November 23, 2018

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทุกประเภท การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ใช้กลุ่มประชากรแบบเจาะจง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้านอีสาน จำนวน 6 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 6 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 10 คน แล้วนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน ยุคเริ่มต้น พ.ศ. 2500-2523 สันนิษฐานว่าโปงลางมีการพัฒนามาจาก 1) เกราะ ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า เกราะลอ ขอลอ เป็นเครื่องมือใช้เคาะไล่สัตว์ที่แขวนไว้กระท่อมปลายนา 2) เป็นเครื่องมือใช้ตีบอกสัญญาณในวัดเรียกว่า โปง 3) เป็นเครื่องมือให้สัญญาณที่ใช้แขวนคอสัตว์เลี้ยง วัว ควาย และ 4) หมากโปงลางโลหะที่ใช้เป็นเครื่องมือให้สัญญาณในขบวนค้าขายต่างถิ่น เช่น ค้าวัวต่าง และมีการพัฒนามาจากโปงลางที่ใช้แขวนบนหลังวัวต่าง ต่อมา พ.ศ. 2530-2537 ในยุคที่โปงลางรุ่งเรือง ได้มีลายเพลงที่แต่งขึ้นมาประสมบรรเลงแบบรวมวงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดอื่น ๆ บรรเลงประกอบการฟ้อนรำ และการบรรเลงเดี่ยว ต่อมา พ.ศ. 2538-2560 ในยุคปรับตัว มีการเปลี่ยนแปลง สร้างสรรค์โดยการนำทำนองลายโปงลางเข้ามาดัดแปลงทำเพลงและเต้นรำปราษฎ์ดนตรีชาวบ้านที่ช่างสังเกตและมีปฏิภาณไหวพริบ ได้คิดประดิษฐ์และพัฒนาปรับปรุงรูปแบบโปงลางสำหรับลายเพลงที่ใช้บรรเลง โดยเลียนแบบมาจากทำนองของลายแคน ทำนองหมอลำ และลายเพลงที่จินตนาการจาก

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; Doctor of Philosophy Program in Music, College of music, Mahasarakham University, Thailand; e-mail : beerlao2011@hotmail.com

²วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; College of music, Mahasarakham University, Thailand; e-mail : thanaporn.b@msu.ac.th

³วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; College of music, Mahasarakham University, Thailand; e-mail : chonpairot.J@msu.ac.th

ภาพพจน์ธรรมชาติ จนกระทั่งมีรูปร่างท่อนไม้ร้อยต่อกันเป็นผืน จำนวนตั้งแต่ 6-15 ลูก โปงกลางได้มีการพัฒนาทั้งรูปร่าง เสียง ลักษณะกลวิธีในการบรรเลง ทั้งแบบบรรเลงรวมวง บรรเลงเดี่ยว และบรรเลงร่วมสมัย พร้อมทั้งมีเสียงดังกังวาน ไพเราะอย่างที่ได้ฟังในปัจจุบัน

คำสำคัญ (Keywords) : ความเป็นมา, พัฒนาการ, โปงกลาง, วัฒนธรรมอีสาน

Abstract

This research aimed to study background and development of Pong Lang in Isan culture. The methodology includes reviewing of related research, surveying, observing, interviewing. Data are collected from 3 groups of 6 experts of Isan music, 6 of musicians, and 10 of the other. The analysis description is used for researching report. The results are that in 1957-1980 (B.C. 2500-2523) at the beginning of Pong Lang history, Pong Lang is developed from 1) *Kro*, which Isan people called *Kroloor Kholo*. It is a tool that is hanging at the roof of the cottage for eviction the animals. 2) It is a tool for telling time at the temple that is called *Pong*. 3) It is also a tool for signaling of animals such as cow and buffalo of the merchant. And it is developing from Pong Lang that is hanged on the back of buffalo and cow. Then after, in 1987-1994 is a prosperous term of Pong Lang. Songs for playing with the other Isan musical instruments are created and also for other performances such as dancing and solo. In the adaptation era of Pong Lang 1995-2017, it has the change and creation by having melody of Pong Lang's song to create new songs for dancing and listening. The songs are created by the Isan music experts. They use the melody of *Khaen*, *Morlam* melody, and the imagine of nature to create the Pong Lang as a musical instrument that includes 6-15 of logs. At the moment, Pong Lang is developed in the shape, sound, and techniques for playing as the band, solo, and also for contemporary music.

Keywords : History, Development, Pong Lang, Isan Culture

บทนำ (Introduction)

ดนตรีพื้นบ้านเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่นำเอาวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ตามภูมิปัญญาของตน เพื่อความบันเทิง และสนองต่อความเชื่อของตน ดนตรีพื้นบ้านดั้งเดิมจะเป็นเพียงการขับร้อง แต่ต่อมาชาวบ้านได้คิดประดิษฐ์เครื่องดนตรีพื้นบ้านขึ้นใช้บรรเลงประกอบการขับร้อง ลักษณะเครื่องดนตรีพื้นบ้านทุกหนแห่งคงสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณเครื่องดนตรีที่เก่าแก่ที่สุดถือกำเนิดในยุคหิน ได้แก่ ระนาดหิน (Lithopone) ที่ขุดพบในประเทศเวียดนาม จำนวน 9 ถึง 10 ชุด เมื่อปี ค.ศ. 1950 แต่ละชุดประกอบด้วยแท่งหินแคน

และยาวระหว่าง 5 -8 แห่ง เมื่อตีด้วยไม้ตีจะทำให้เสียงสูงต่ำ เรียงลำดับกันไม่มีผู้ใดทราบเหตุผลในการสร้างระนาดหิน แต่ถ้าสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่มีอารมณ์สุนทรียะทางดนตรี เพราะในสมัยนั้นมนุษย์รู้จักวิธีสลักหินเป็นแท่งอย่างในยุคนหินใหญ่ ไม่เพียงแต่กะเทาะหินออกมาเป็นแผ่นเล็กๆ เพื่อใช้ทำขวาน หัวหอก และอาวุธอื่นๆ อย่างในยุคนหินเหล็ก มนุษย์ผู้มีดนตรีในหัวใจ น่าจะได้ทดลองจนได้ความรู้ว่าหินแท่งสั้นให้เสียงสูงกว่าหินแท่งยาว ซึ่งเป็นหลักธรรมชาติการกำเนิดเสียงของเครื่องดนตรีประเภท Idiophones (Karintr, 2001 : 36) ดนตรีบางชนิดสืบต่อมาตั้งแต่บรรพกาลแต่หากไม่มีการพัฒนาในรูปลักษณะระบบเสียงและวิธีการเล่นและอยู่ในท้องถิ่นที่ไม่เจริญจึงถูกเรียกว่าดนตรีพื้นบ้านสำหรับประเทศไทยในด้านศิลปะการดนตรีมีทั่วทุกภูมิภาคโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่เรียกทั่วไปว่าภาคอีสานดนตรีพื้นบ้านคือดนตรีที่แต่งขึ้นโดยนักดนตรีพื้นบ้าน ด้วยเนื้อหา สำนวนและสำเนียงของชาวบ้าน และถ่ายทอดสืบต่อกันด้วยความจำ (Chonparot, 1983 : 10-11) ดนตรีพื้นบ้านอีสานแบ่งออกตามลักษณะของดนตรีไทยคือ ดิด สี ตี เป่า เครื่องดนตรีประเภทตีที่เป็นรู้จักคือกันทั่วไปคือโปงลางนิยมและแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งขยายไปยังทุกภูมิภาคของไทย ก่อนหน้าที่โปงลางจะได้รับการพัฒนาจนมีรูปแบบกลายเป็นเครื่องดนตรีที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ มีคนรู้จักโปงลางในรูปแบบที่แตกต่างไปทั้งในด้านรูปร่างลักษณะ และการใช้สอย ถูกพัฒนาปรับปรุงรูปร่าง และวิธีการบรรเลง ซึ่งเครื่องดนตรีลักษณะนี้ยังสามารถพบเห็นในดินแดนอื่นแต่ไม่เหมือนกันทั้งหมดเป็นเพียงแต่คล้ายกัน ดังเครื่องดนตรีของคนป่าในแอฟริกากลางยังมีลักษณะคล้ายโปงลาง เครื่องตีหรือเครื่องกำกับจังหวะจัดว่าเป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ของโลก เพราะมนุษย์รู้จักการเคลื่อนไหวจังหวะของร่างกายโดยธรรมชาติอยู่แล้ว และภายหลังมีการปรับปรุงมาเป็นการเต้นรำ การกระพือเท้า การตบมือ การเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อประกอบจังหวะการเต้นรำเหล่านั้น แล้วจึงวิวัฒนาการมาถึงขั้นประดิษฐ์เครื่องตีประกอบจังหวะจากวัสดุในธรรมชาติที่ได้จากหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบว่าเครื่องกำกับจังหวะที่มนุษย์ยุคหินใช้ประกอบการเต้นรำ คือ เครื่องเขย่าชนิดเป็นห่วง เครื่องตีที่อยู่ในความนิยมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้รับการยอมรับจากชาวไทยและชาวต่างชาติ คือ “โปงลาง” ซึ่งเป็นเครื่องตีที่จัดอยู่ในประเภทบรรเลงทำนองได้และเมื่อเอ่ยถึง “โปงลาง” หลายคนอาจจะเข้าใจไม่ตรงกัน เช่น คนหนุ่มสาวอาจจะนึกถึงระนาดใหญ่ของชาวอีสาน แต่คนเฒ่าคนแก่อาจจะนึกถึงกระดิ่งสัมฤทธิ์ที่แขวนไว้กับ “ว้าว่าง” หรือกระดิ่งที่แขวนไว้กับ “ว้าว่าง”หรือกระดิ่งโลหะที่แขวนไว้กับคอควาย แต่สำหรับคนที่เป็นหมอแคน (คนเป่าแคน) อาจจะนึกถึงลายแคนที่ชื่อ “ลายโปงลาง”ซึ่งเป็นทำนองลายเพลงพื้นบ้านอีสาน และนอกจากนี้ โปงลางยังเป็นเครื่องดนตรีที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าจากบรรพบุรุษของชาวอีสาน ควรที่จะได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาส่งเสริม และเผยแพร่แก่ชนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของดนตรีพื้นบ้านอีสานและยังเป็นการสนองนโยบายของชาติอีกด้วย (Saengnil, 1993 : 3 - 4) โปงลางเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสาน เป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มประเภทเครื่องตี แต่มีลักษณะที่โดดเด่นกว่าเครื่องตีชนิดอื่น กล่าวคือเป็นเครื่องตีที่สามารถตีเป็นทำนอง และจังหวะไปพร้อมกันได้ หรือที่เรียกว่า Melodic Percussion

ซึ่งหมายถึงเครื่องดนตรีที่เกิดเสียงด้วยการใช้ค้อนเคาะลงบนสายลวดซึ่ง แผ่นไม้ หรือแผ่นโลหะ ให้เกิดเสียงเป็นท่วงทำนองและจังหวะไปพร้อมกัน (Khammong, 1979 : 23) โปงลางมีวิวัฒนาการมาตามลำดับซึ่งในสมัยแรกเริ่มทำกันอย่างเรียบง่ายด้วยความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน โดยจะเป็นการอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน การนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับของดนตรีพื้นบ้านให้เป็นที่เข้าใจและรู้จักอย่างกว้างขวางออกไป ซึ่งคาดว่าจะสามารถเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานสู่ภูมิภาคอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา งานวิจัย สื่อนวัตกรรม และข้อมูลจากการลงภาคสนาม ด้านเนื้อหาการวิจัยอาศัยแนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย ทฤษฎีประวัติศาสตร์ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมโดยศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้ข้อมูลดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยานิพนธ์ บทความ 2) ศึกษาภาคสนาม ด้านเนื้อหาวิจัย การสัมภาษณ์ โดยพิจารณาจากประเด็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำมาแยกแยะ จัดกลุ่มสร้างหัวข้อคำถามลงในเครื่องมือ และ 3) การสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจง โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ (Key Informants) 6 ท่าน กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) 6 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) 10 คน

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิเคราะห์ห้วงความรู้ความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน ผู้วิจัยพบว่า จากความเป็นมาของโปงลางนั้น อาจสรุปได้ว่า ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าโปงลางเกิดขึ้นเมื่อใด แต่จากการศึกษาจากข้อมูลดังกล่าวพอทราบได้ว่าโปงลางเกิดขึ้นได้จากคำบอกเล่า เรื่องเล่าต่าง ๆ ซึ่งสรุปจากเรื่องราวมุขปาฐะ ข้างต้นแบ่งได้เป็น 3 มุขปาฐะ ดังนี้

มุขปาฐะเรื่องแรก ก่อน- 2500 โปงลางเกิดจากการเคาะไม้ ภาพสันธุ์เรียกว่า เกราะลอ ขอลอ หมายขอลอ ร้อยเอ็ดเรียกว่าหมากเตีตเต็ง ผู้ไทยหมากกึ่งก้อม มีเรื่องเล่าว่าสมัยก่อนว่าภาคอีสานยังเป็นป่าดง มีต้นไม้อยู่หนาที่ชาวบ้านจะต้องทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการหักล้างถางพงเพื่อทำเป็นไร่นา หลังจากปลูกพืชพันธุ์เสร็จแล้วก็ต้องดูแลรักษาไม่ให้ฝูงสัตว์มากินพืชพันธุ์ที่ปลูกไว้ พอถึงฤดูเก็บเกี่ยวฝูงสัตว์ป่าที่มีอยู่เป็นอันมากจะยกฝูงมากินพืชผลเสมอ ชาวบ้านต้องพยายามขับไล่โดย

ใช้อาวุธปืนหินผาหน้าไม้ยิงไล่สัตว์และไล่ฝูงสัตว์ที่มากินพืชไร่ด้วยเสียงเคาะไม้เพื่อข่มขวัญไปด้วย หากเป็นช้างจะตีบอกสัญญาณเพื่อให้เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงได้ระวังอันตราย ดังนั้นเสียงนา (กระท่อมกลางไร่นา) สมัยก่อนจึงมักจะมีท่อนไม้ผูกเชือกแขวนไว้สำหรับเคาะไล่สัตว์ เมื่อสัตว์ที่มากินพืชพันธุ์ได้ยินเสียงชาวบ้านเคาะไม้ก็จะหนีไป การเคาะไม้นี้ทำให้เกิดเสียงดังอีกกระทึก ก้องกังวาน มีทั้งเสียงแหลมเสียงทุ้ม ต่างระดับเสียงกันไป เสียงดังกล่าวจึงเป็นแรงดลใจให้นักดนตรีปราชญ์ชาวบ้านคิดประดิษฐ์โปงลางขึ้น

มุขปาฐะเรื่องที่สอง โปงลางเกิดจากผู้คิดทำเครื่องเคาะด้วยไม้เลียนเสียงโปงลาง ในความหมายดั้งเดิมโปงลาง หมายถึง หมากโปงที่ทำด้วยไม้ไผ่ที่แห้งแล้ว หรือลูกกระดิ่งแขวนคอวัว ทำด้วยทองสัมฤทธิ์ ลักษณะภายในกลวงใช้เชือกร้อยติดกันหลายลูกหรือเป็นชุดและใช้ผูกบนตัววัว (ภาชนะบรรจุทุกสิ่งของบนหลังวัว) ในกองคาราวานค้าขายเพื่อเรียกความสนใจให้ผู้คนมาซื้อสินค้า บางทีนายฮ้อย (พ่อค้า) ก็เอากระดิ่งที่ร้อยติดกันนั้นมาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีแคน เพื่อให้เกิดความไพเราะทำให้มีผู้เข้ามาชมและผู้มาซื้อสินค้ามากขึ้น เนื่องจากโปงลางเป็นของสูงสำหรับกองคาราวาน จึงไม่นิยมนำมาใช้บรรเลงบ่อยนัก แต่ถ้ามิพินิจทางไสยศาสตร์เกี่ยวกับ ความเชื่อโชคลาง และความเป็นสิริมงคลในการเดินทาง นายฮ้อยจะนำหมากโปงมาเขย่าด้วยความยินดีเมื่อมีผู้คิดถึงเสียงโปงลางอันเก่าแก่ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โปงลางเครื่องให้สัญญาณในขบวนวัวต่าง ณ วัดหนองแวง อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น
ที่มา : Chotchamrat (2017)

ดังนั้นจึงมีการพยายามหาเครื่องดนตรีอื่นมาเคาะเลียนเสียงโปงลาง หมอแคนก็เป่าแคนเลียนเสียงโปงลางในกองคาราวาน หมอเคาะหมากเกราะลอกก็เคาะหมากเกราะลอก เลียนเสียงโปงลางเช่นเดียวกัน ช่างทำเครื่องดนตรีชาวบ้านก็ทดลองทำโปงลางจากไม้ไผ่ ไม้มะหาด และไม้เนื้อแข็งอื่น ๆ ตั้งแต่โปงลาง 6 เสียง 7 เสียง มี 6 ลูก 9 ลูก 13 ลูก 15 ลูก จนกลายมาเป็นโปงลางที่ทำด้วยไม้มะหาดซึ่งมีลักษณะเช่นในปัจจุบันดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โป่งกลาง 6 ลูก

ที่มา : Chotchamrat (2017)

มุขปาฐะเรื่องที่สาม

จากเรื่องเล่าของนายเปลื้อง ฉายรัศมี กล่าวว่า โป่งกลางในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีท้าวพรหมโคตร เป็นชาวลาวที่อพยพมาอยู่บ้านกลางหมื่น ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งเมืองกาฬสินธุ์ในระยะแรก ต่อมาท้าวพรหมโคตร ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านกลางหมื่น อำเภอมือเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และได้ถ่ายทอดการตีเกราะลอให้แก่นายปาน นายปานได้เปลี่ยนเกราะลอ จาก 6 ลูก เป็น 9 ลูก มี 5 เสียง คือ โด เร มี ซอล ลา เมื่อนายปานเสียชีวิต นายขานน้องชายนายปาน ได้รับการถ่ายทอดการตีเกราะลอ และนายขานนี่เองที่เป็นผู้ถ่ายทอดการตีเกราะลอให้ นายเปลื้อง ฉายรัศมี และต่อมาเป็นผู้คิดประดิษฐ์จัดระบบเสียงและถ่ายทอดให้กับผู้สนใจ ยุครุ่งเรือง (2530-2537) และ ยุคปรับตัว (2538-2560) จนถึงนายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ปี พ.ศ. 2529 ที่ได้เป็นผู้ประยุกต์ ปรับปรุง จนเป็นโป่งกลางที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

ภาพที่ 3 โป่งกลาง 12 ลูกสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ที่มา : Chotchamrat (2017)

จากเรื่องเล่าทั้ง 3 เรื่องของโป่งกลางดังกล่าวมีข้อสังเกตว่า โป่งกลางในปัจจุบันนั้นอาจมีต้นกำเนิดมาจากทั้งสามเรื่องรวมกัน โดยในคำบอกเล่าแรกกล่าวถึงการเคาะไม้ของชาวบ้านเพื่อไล่สัตว์ไม่ให้มาทำลายพืชผล แน่นนอนว่าเสียงที่เกิดขึ้นของแต่ละเสียงของการเคาะหรือตีนั้นย่อมไม่เท่ากัน เมื่อตีประสานกันย่อมเกิดเสียงหลายเสียงและประสานกันทำให้ชวนฟัง และทำให้ผู้ได้ฟังเกิดแนวคิดที่ว่าถ้าเรานำมาร้อยเรียงกันตามลำดับ แล้วเคาะคงจะมีความไพเราะกว่านี้ได้ และในคำบอกเล่าที่สอง

ก็เป็นไปได้ว่าเสียงโปงลางบนหลังวัวต่างนั้น ไพเราะแต่ไม่อาจนำมาบรรเลงได้บ่อยนักเพราะมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง จึงต้องหาวัสดุอื่นมาประดิษฐ์เป็นโปงลางแทน และคำบอกเล่าที่สามนั้นก็ยังมีผู้ที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นมีชีวิตอยู่ คือ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้าน จากข้อมูลทั้งหมดอาจสรุปได้ว่า “โปงลาง” ที่เห็นในปัจจุบันนั้น มีพัฒนาการมาจาก เกราะลอ หรือ ขอลอ และโปง ซึ่งเป็นเครื่องมือใช้เคาะหรือตีบอกสัญญาณต่าง ๆ หรือใช้แขวนคอสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย เพื่อให้ทราบถึงตำแหน่งที่อยู่ของสัตว์เลี้ยงเหล่านั้น และมีพัฒนาการจากโปงลางที่ใช้แขวนบนหลังวัวต่าง โดยมีปราชญ์ดนตรีชาวบ้าน ที่ช่างสังเกตและมีปฏิภาณไหวพริบ ได้คิดประดิษฐ์และพัฒนาปรับปรุงรูปแบบมาเรื่อย จนกระทั่งมีรูปร่างและเสียงที่ไพเราะอย่างที่ได้เห็นได้ฟังในปัจจุบันและพัฒนาเป็นเครื่องดนตรีประเภทตีชนิดหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้เป็นที่นิยมและแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งขยายไปยังทุกภูมิภาคของไทย ก่อนหน้าที่โปงลางจะได้รับการพัฒนา จนมีรูปแบบกลายเป็นเครื่องดนตรีที่เห็นอยู่ปัจจุบันนี้ มีคนรู้จักโปงลางในรูปแบบที่แตกต่างกันไปทั้งในด้านรูปร่างลักษณะ และการใช้สอย

1. ยุคเริ่มต้น พ.ศ. 2500-2523 สันนิษฐานว่าโปงลางมีการพัฒนามาจาก 1) เกราะ ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า เกราะลอขอลอ เป็นเครื่องมือใช้เคาะไล่สัตว์ที่แขวนไว้กระตอมปลายนา 2) เป็นเครื่องมือใช้ตีบอกสัญญาณในวัดเรียกว่า โปง 3) เป็นเครื่องให้สัญญาณที่ใช้แขวนคอสัตว์เลี้ยง วัว ควาย และ 4) หมากโปงลางโลหะที่ใช้เป็นเครื่องให้สัญญาณในขบวนค้าขายต่างถิ่น เช่น ค้าวัวต่าง และมีการพัฒนาจากโปงลางที่ใช้แขวนบนหลังวัวต่าง นายเงิน ภาระผุด ศิลปินโปงลางในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ ปัจจุบันอายุ 83 ปี ได้มีการพัฒนาโปงลางในด้านลายเพลง และรับใช้ในบริบทวัฒนธรรมอีสาน โดยมีการว่าจ้างในการตีโปงลางแห่ในบุญกฐิน โดยใช้โปงลางบรรเลงบนเกวียน เป็นระยะเวลาประมาณ 5 ปี เมื่อโปงลางเป็นที่รู้จักจึงมีคนว่าจ้างไปบรรเลงในเวทีมวยประจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อมา มีการนำเครื่องดนตรีมาประสมวงได้แก่ แคน และพิณ ส่วนเครื่องประกอบจังหวะคือ ฉิ่ง ฉาบเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น พ.ศ. 2511 นายเปลื้อง ฉายรัศมี ได้พบกับนายประชุม อินทรตุล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ชักชวนตั้งวงโปงลางประจำสำนักงานป่าไม้จังหวัด นอกจากจะมีเครื่องดนตรีและเครื่องประกอบจังหวะแล้ว ยังมีพ่อนำประกอบโปงลาง เช่น รำขวมือ รำภูไท เป็นต้น วงโปงลางกาฬสินธุ์ได้รับความนิยมตลอดมา และได้มีการบันทึกแผนเสียงและเทปคาสเซ็ท จำหน่ายให้กับผู้สนใจอีกด้วย โปงลางจึงเป็นเครื่องดนตรีที่มีถิ่นกำเนิดจากจังหวัดกาฬสินธุ์และเป็นความภาคภูมิใจของคนกาฬสินธุ์ทุกคนที่มีเครื่องดนตรีเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดโดยบรรเลงในงานมงคลและอวมงคล หลังหลังระยะต่อมาประมาณ ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมาจึงมีผู้คิดก่อตั้งวงโปงลางได้แก่ วงโปงลางหนองสอ บ้านหนองสอ ตำบลลำปาว อำเภอเมืองวังหม่มมะพร้าวหัวสาวดอกคูณ ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ วงศศิธรโปงลาง บ้านโพน ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง วงสงวนศิลป์โปงลาง บ้านจาน ตำบลโนนจาน อำเภอนาคูจังหวัดกาฬสินธุ์

2. ยุครุ่งเรือง พ.ศ. 2530-2537 ในยุคที่โปงลางรุ่งเรือง พ่อเปลื้อง ฉายรัศมี เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านดนตรีและการแสดง ทำงานในกรมป่าไม้ ชลประทาน ดูแลพร้อมกับ นายประชุม อินทรตุล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นคนรักสนุกสนาน เลยชักชวนนายเปลื้อง มาทำวงโปงลางของ

ชลประทาน ชื่อว่า “วงประชุมโปงลาง” ของกรมป่าไม้ นายเลื่องทำงาน 2 ที่ คือ กรมป่าไม้ และ กรมชลประทาน มีการอัดแผ่นเสียง เมื่อโปงลางเป็นที่รู้จักโดยผู้พัฒนาโปงลาง คือนายเลื่อง ฉาย รัศมี และ นายอลกต คำโสภา ได้พัฒนาทั้งรูปร่าง ระบบเสียง ลายเพลง (ทำนอง) การประสมวง พร้อมทั้งมีการก่อตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันที่มีบทบาทในการพัฒนาดนตรีและ ศิลปะการแสดงวงโปงลาง สำหรับในสถาบันอุดมศึกษาได้รับอิทธิพลในระยะที่โปงลางเป็นที่รู้จัก คือ วิทยาลัยครูมหาสารคาม ก่อตั้งวงแกนนอีสาน วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ก่อตั้งวงโปงลางอุบล และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ก่อตั้งชมรมดนตรีและนาฏศิลป์พื้นเมืองขึ้น ต่อมาได้ ก่อตั้งวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ก็ได้พัฒนาดนตรีและศิลปะการแสดงวงโปงลาง และวิทยาลัยนาฏ ศิลปนครราชสีมา รับผิดชอบด้านดนตรีและศิลปะการแสดงอีสานได้เป็นโปงลางแบบผสมวัฒนธรรม ดนตรีอีสานได้โปงลางเริ่มมีการรู้จักอย่างมากขึ้น โดยมีการว่าจ้างไปแสดงในทุก ๆ ที่ต่างภูมิภาค ครั้งหนึ่งเกิดอุบัติเหตุขณะเดินทางไปทำการแสดง นักดนตรีและนักแสดงของวิทยาลัยนาฏศิลป กาฬสินธุ์ เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และเป็นข่าวดังไปทั่วประเทศ จึงทำให้โปงลางได้รู้จักมากยิ่งขึ้น และเมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับทราบข่าว ทรงห่วงใย และมีพระ เมตตา ภายหลังจึงเสด็จพระราชดำเนินมายังวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ทรงโปงลาง เป็นที่ปราบ ปลื้มแก่พสกนิกรทั่วไป จากนั้นมาโปงลางจึงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้นเมื่อนักศึกษาทั้ง วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด และวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จบ การศึกษาได้ไปทำงานเป็นครูในโรงเรียนสถานศึกษาต่าง ๆ ได้มีการก่อตั้งวงโปงลางขึ้นตาม สถานศึกษาโรงเรียนที่สังกัด จากนั้นวงโปงลางจึงแพร่หลายในโรงเรียนประถมและมัธยม เช่น โรงเรียนในจังหวัดกาฬสินธุ์ และโรงเรียนมัธยมอื่น ๆ ในภาคอีสาน เกิดมีวงโปงลาง โรงเรียนหลาย แห่งนี้อีสานในยุคที่โปงลางรุ่งเรือง ได้มีลายเพลงที่แต่งขึ้นมาประสมบรรเลงแบบรวมวงกับเครื่อง ดนตรีพื้นบ้านชนิดอื่น ๆ บรรเลงประกอบการฟ้อนรำ และการบรรเลงเดี่ยวพัฒนาทั้งรูปร่าง ระบบ เสียง ลายเพลง (ทำนอง) การประสมวงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทอื่น ๆ

3. ยุคปรับตัว (เปลี่ยนแปลง) ต่อมา พ.ศ. 2538-2560 ปัจจุบันโปงลางได้รับความนิยม มากขึ้นทำให้วงโปงลางมีการปรับปรุง พัฒนารูปแบบของเสียงให้กว้างมากขึ้น โดยใช้เครื่องขยาย เสียงไฟฟ้าเพิ่มเข้ามาในวงโปงลาง มีการเพิ่มลูกโปงลางและเพิ่มเสียงโปงลางมากขึ้นจาก 5 เสียงเป็น 6 เสียง และ 7 เสียงตามลำดับ ตรงตามระบบเสียงแคนและระบบเสียงสากล ระดับบันไดเสียงที่ นิยมเล่นคือ A ไมเนอร์ สเกล มีการนำเสนอการแสดงแบบผสมที่หลากหลาย การโชว์วงที่แปลกตา การแข่งขันโดยกำหนดกติกาที่มากขึ้น ระยะนี้โรงเรียนประถม มัธยมศึกษา และสถาบันการอุดม ศึกษา มีการก่อตั้งวงโปงลางเป็นจำนวนมาก ทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภูมิภาคอื่น สำหรับ โปงลางที่มีชื่อเสียงคือ วงโปงลางสะออน มีการปรับเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เพลง รูปแบบการนำเสนอ ผสมกับคอนเสิร์ตสมัยนิยม จากกระแสนิยมดนตรีตะวันตกเข้ามาถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่ในปัจจุบันมากทำให้ดนตรีโปงลางอีสานได้รับผลกระทบด้วย

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิเคราะห์องค์ความรู้ ความเป็นมาและพัฒนาการของโปงลางในบริบทวัฒนธรรมอีสาน ผู้วิจัยนำมาตีความอภิปรายผลดังต่อไปนี้

โปงลางอย่างที่คุณเข้าใจในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับบริบทในสังคมเศรษฐกิจการเกษตรแบบทำนาการก่อกำเนิดอาศัยวิถีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงชุมชนเข้าด้วยกัน ถึงแม้การกำเนิดโปงลางจะผ่านช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนัก มีเพียงคำบอกเล่าสืบต่อกันมาไม่มีการจดบันทึก และต้องอาศัยหลักฐานเครื่องดนตรีและแผ่นบันทึกเสียง และโปงลางเป็นเครื่องดนตรีที่ถูกพัฒนามาจากเครื่องใช้ในสังคมเกษตรเมื่อนำมาเทียบเสียงกับเครื่องดนตรีอีสานที่เป็นระบบเสียงแม่บทคือ แคนเนื่องจากมีระบบเสียงที่กลมกลืน สามารถนำเพลงแคนที่เรียกว่า ลาย มาบรรเลงได้ด้วย ต่อมานำพิณ และโหวดเข้ามาผสมวง สร้างทำนอง สร้างเพลงร้อง ตลอดจนคิดประดิษฐ์ทำพ็อนรำประกอบทำให้เป็นที่นิยมอย่างต่อเนื่อง ต่อมาหน่วยงานราชการและเอกชนเกิดความสนใจจึงหันมาส่งเสริมในฐานะเป็นศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น สอดคล้องกับ Kornkaew (2008) กล่าวว่า วงโปงลางได้รับการจัดตั้งและพัฒนาโดยสถานศึกษาต่าง ๆ ในภาคอีสาน ทำให้มีการฟื้นฟูและเผยแพร่ศิลปะพื้นบ้านอีสานอย่างแพร่หลาย ปี พ.ศ. 2522 กรมศิลปากรได้ประกาศจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดขึ้นเป็นแห่งแรกของภาคอีสาน โดยมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวมผดุงรักษา ส่งเสริมพัฒนา และเผยแพร่ดนตรี และนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานได้นำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนางวงโปงลาง เช่น การนำโหวดมาบรรเลงในวงโปงลางจนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปการพัฒนารูปแบบของพิณ (ซุง) ให้มีรูปทรงสวยงาม พัฒนาให้เป็นพิณไฟฟ้า เบสไฟฟ้าการแต่งทำนองเพลง (ลาย) การถ่ายทอดลายเพลงแบบดั้งเดิม เพื่อประกอบการสอนและการแสดงการประดิษฐ์ทำพ็อนในวงโปงลางเป็นการชุดการแสดงต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ชาวอีสานดำเนินชีวิตภายใต้ภูมิวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยทำมาหากินเป็นสังคมเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาทำไร่ของอีสานได้หักล้างางพงแทรกตัวตามผืนป่า ทำการเพาะปลูกในสมัยก่อนความเป็นผืนป่าดงป่าดิบ ทำให้มีสัตว์ยังคงมีมาก ผู้คนที่ต้องอาศัยตามชายป่าคงต้องเผชิญกับสัตว์ป่าที่เข้ามาบุกรุกเป็นประจำ จึงสร้างเครื่องให้สัญญาณ คือ “เกราะ” ตีเกราะเคาะไม้เพื่อขับไล่หมีสัตว์ อีกประการหนึ่งกรณีช้างซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่อาจทำอันตรายผู้คนที่คอยเฝ้าพืชผล ผู้ที่พบเห็นจึงตีเกราะเพื่อให้สัญญาณเตือนคนอื่นที่อยู่ละแวกเดียวกันให้ระวัง ชีวิตที่ผูกพันกับท้องไร่ท้องนาได้เวลาถึงวันเพื่อผ่อนคลายความเครียดที่ต้องใช้เวลานานจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องเพิ่มจำนวนให้เป็นลักษณะดนตรี ในระยะแรกคงเป็นเพียงระดับเสียงที่ต่างระดับ ใช้ตีบรรเลงตามท้องไร่ปลายนา วัสดุที่นำมาทำคือ แก่นไม้แห้งมีเสียงกังวานดกให้ได้รูปทรงพอเหมาะ นับเป็นนวัตกรรม หรือ เป็นเทคโนโลยีที่คุณในบริบทนี้ค้นพบ สอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ Wannasiri (1997: 99-101) ให้ความหมายนิเวศวิทยาว่า “คือการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อม ของมนุษย์แต่ละสังคม และเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลทำให้เกราะ หรือที่เรียกแตกต่างกันออกในแต่ละท้องที่ คือ ขอลอเกราะล่อ สอดคล้องกับ Chonparot (1986: 37) ได้กล่าวไว้ว่า โปงลางมีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น หมากกลิ้งกล่อม ระนาดยัษ์ ระนาดอีสาน หมากขอลอ เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาแต่โบราณ ที่ได้ชื่อว่า

ระนาดเพราะมีรูปร่างคล้ายระนาดที่ได้ชื่อว่า ขอลอ เพราะแต่ละลูกมีเสียงคล้ายขอลอ (เกราะ) ของผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้ชื่อว่าโปงลางเพราะมีเสียงดังเหมือนเสียงโปงลาง (กระดิ่งสำริด) ที่ผูกไว้หลังวัวต่าง (วัวที่บรรทุกเป่สินค้า) ในสมัยโบราณที่ตั้ง “โปงลาง-โปงลาง” ที่ได้ชื่อมากกลิ้งกล่อม เพราะมันมีเสียงไพเราะสามารถกล่อมให้ผู้ฟังเคลิบเคลิ้มหลับใหลได้นอกจากนี้สอดคล้อง Phewrat (2015) การสร้างและพัฒนามาตรฐานวงโปงลาง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ นักแสดง และผู้ควบคุม ผู้ฝึกสอน ตลอดจนผู้สนใจ ได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของวงโปงลาง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้เอกลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านอีสานซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานด้านเครื่องดนตรี คือ การรักษาคุณภาพของเสียง รูปร่าง รูปทรง ของเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ชัดเจน มาตรฐานด้านการบรรเลงดนตรี คือ ยังคงรักษาเทคนิค วิธีการ รูปแบบการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม มาตรฐานด้านนักดนตรี คือ มีระเบียบวินัย อดทน สามัคคีในหมู่คณะรักษาอัตลักษณ์ของนักดนตรีพื้นบ้าน มาตรฐานด้านชุดการแสดง คือ ชุดการแสดงมีความเป็นมาที่ถูกต้อง ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น มาตรฐานด้านเครื่องแต่งกาย คือ มีกายแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ ตามวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น มาตรฐานด้านภาษาและบทเพลงประกอบในการแสดง คืออนุรักษ์ภาษาถิ่น บทเพลงมีความถูกต้องเหมาะสมกับชุดการแสดงมาตรฐานด้านเวที แสง สี เสียงให้มีความเหมาะสมเป็นธรรมชาติ มาตรฐานด้านระยะเวลาที่ใช้ในการแสดง คือ เวลาที่เหมาะสมกับชุดการแสดง และการแสดงแต่ในครั้ง มาตรฐานด้านกรรมการตัดสิน คือ ก่อให้เกิดความถูกต้องยุติธรรมในการประกวดของวงโปงลาง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน มาตรฐานโปงลางเป็นเครื่องดนตรีที่มีความไพเราะ จากเสียงที่เกิดจากการตี ความกังวานที่เกิดจากเสียงไม้ชนมีมนเสน่ห์ ที่ทำให้ผู้ได้ฟังเกิดความเพลิดเพลิน โปงลางนั้นมีพัฒนาการ มาเมื่อไม่นานพอที่จะสามารถสืบค้นความเป็นมาเป็นไปได้มากพอสมควร ซึ่งอาจกล่าวโดยสังเขป จากเดิมที่มีเพียงการบรรเลงเพลงพื้นบ้าน หมอลำและเพลงลูกทุ่งมาเล่นในวงโปงลาง ปัจจุบันมีการปรับปรุงการแสดงหน้าเวทีมากขึ้น เช่น เพิ่มตลกหน้าเวที นักเต้น นักฟ้อนหมอลำ ทางเครื่อง และกลายเป็นดนตรีโปงลางประยุกต์ที่มีความทันสมัยตามสากลนิยมมากขึ้น เพลงที่บรรเลงเริ่มมี เพลงป๊อป เพลงร็อก ลูกกรุง ตามสมัยนิยมในยุค หรือตามคำขอของคนฟัง เป็นกลไกของสังคมที่มีความต้องการสนองตอบ ทำให้นักดนตรี และช่างผู้ผลิตต้องการให้โปงลางเกิดการยอมรับและสามารถนำไปปรับใช้สังคมใช้ได้มากที่สุด โดยนำไปบรรเลงเพลงได้หลายแนว หลายกลุ่มเสียงจึงมีการเพิ่มลูกเพิ่มเสียงให้ทันสมัยสากล จนหาความแตกต่างของความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะดั้งเดิมของโปงลางในรูปปัจจุบันนี้ได้ยาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การปรับใช้สังคม และความทันสมัยของคนในสังคมเมือง และความนิยมดนตรีตะวันตกของคนรุ่นใหม่ที่มีมากขึ้น ทำให้อิทธิพลของดนตรีตะวันตกส่งผลกระทบถึงดนตรีพื้นบ้าน วงโปงลางมีการปรับตัวตามความรสนิยมของผู้คนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระบวนวัฒนธรรม Kornkaew (2008) ผลการศึกษาพบว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ของวงโปงลางสะออน แบ่งเป็น 2 ทาง คือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม และการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบการแสดง ดังต่อไปนี้ วงโปงลางสะออนมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมโดยการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบการแสดงและผสมผสานรูปแบบการแสดงระหว่างดนตรีพื้นบ้านอีสานแบบดั้งเดิมกับ

การแสดงสด ในรูปแบบของละครเวที เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชม ผลจากการศึกษาได้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การนำเครื่องดนตรีสากลมาบรรเลงประกอบเพื่อความเข้าใจ คือ กลองชุด การนำรูปแบบการแสดงพื้นบ้านอีสานดั้งเดิมมาผสมผสานกับการแสดงมุกตลกทางภาษา การร้องเพลงลูกทุ่ง กิริยาท่าทาง เช่น นักแสดงพูดภาษาไทยไม่ชัดนักแสดงพูดภาษาไทยผสมกับภาษาอังกฤษ กิริยาอาการดีใจหรือตกใจ ส่วนเครื่องแต่งกายมีการประยุกต์จากการแต่งกายแบบพื้นบ้านอีสานดั้งเดิมเพื่อต้องการเรียกความสนใจจากผู้ชม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของวงโปงลางสะออน เช่น การเกล้าผมด้วยการหวีผมปาดหน้าผากแล้วรวบตึงกลางศีรษะแล้วติดดอกไม้ใหญ่ทางซ้ายของมวยผม สวมเสื้อเกาะอกกับผ้าถุงสั้นเหนือหัวเข้าปากเสื้อทำให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ควรทำการศึกษาวิจัยประวัติพัฒนาความเป็นมาและการบรรเลงในเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทอื่น ๆ
2. ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบของการบรรเลงวงดนตรีพื้นบ้านโปงลางหรือวงดนตรีพื้นบ้านประเภทอื่น ๆ ลักษณะเดียวกันได้เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทางด้านดนตรีพื้นบ้านถิ่นให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- คมกริช การินทร์. (2544). **ดนตรีโปงลางในจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- _____. (2549). **โปงลาง**. พิษณุโลก: ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- _____. (2561, กรกฎาคม 14). **ฉบับตีพิมพ์ดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. สัมภาษณ์.
- เงิน การผุด. (2561, มีนาคม 15). **ศิลปินพื้นบ้านโปงลางจังหวัดกาฬสินธุ์**. สัมภาษณ์.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2526). **ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้าน**. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- _____. (2529). **รายงานการวิจัยเรื่องดนตรีผู้ไทย**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- _____. (2536). **ดนตรีพื้นบ้าน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- _____. (2561, สิงหาคม 22). **ผู้เชี่ยวชาญวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. สัมภาษณ์.
- ฉวีวรรณ พันธุ. (2561, สิงหาคม 26). **ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง**. สัมภาษณ์.

- ชิงชัย วิเชียรชัย. (2561, มีนาคม 15). ศิลปินดนตรีพื้นบ้านอาชีฟ. สัมภาษณ์.
- ชุมเดช เดชภิมล. (2561, กรกฎาคม 14). ผู้ช่วยคณบดีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สัมภาษณ์.
- ดโนยา ก้อนแก้ว. (2551). **วงโปงลาง: การปรับตัวทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดโนยา สังเกตการณ์. (2558). **วัฏจักรศิลปะการแสดงในธุรกิจบันเทิง : กรณีศึกษา วงโปงลางสะออน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยศิลปกรรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทินกร อัดไพบูลย์. (2561, สิงหาคม 22). ผู้เชี่ยวชาญดนตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม. สัมภาษณ์.
- ทรงเดช แสงนิล. (2536). **โปงลางจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์. (2561, สิงหาคม 18). ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน. สัมภาษณ์.
- ทองจันทร์ คำพิพจน์. (2561, มีนาคม 15). ศิลปินพื้นบ้านโปงลางจังหวัดกาฬสินธุ์. สัมภาษณ์.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). **มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงศ์ธร พันธุ์ผาด. (2561, มีนาคม 15). ศิลปินพื้นบ้านอีสานอาชีฟ. สัมภาษณ์.
- พรชัย ศรีสารคาม. (2561, สิงหาคม 24). อดีตข้าราชการครู สถาบันวิทยาลัยครูมหาสารคาม. สัมภาษณ์.
- วิญญู ผิวรัตน์. (2558). **วงโปงลาง : การสร้างและพัฒนามาตรฐานศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีณา วิสเพ็ญ. (2561, สิงหาคม 23). ผู้เชี่ยวชาญสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สัมภาษณ์.
- สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2561, ตุลาคม 5). รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สัมภาษณ์.
- สำเริง คำโหมง. (2522). **ดนตรีอีสาน: แคนและดนตรีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง**. มหาสารคาม: ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- Jarernchai, Chonparot and Miller, Terry E. (1997). The Musical Traditions of Northeast Thailand. **Journal of the Society**. Bangkok: Sila Phakorn.
- _____. (1979). "The Ranat and Ponn – Lang," **Journal of the Siam Society** Bangkok: OdiumStore.
- McAllester P., David. (1971). **Reading in Ethnomusicology**. New York London: Johnson Reprint Corporation.

- Miller, Terry E. (1953). **Kaen Playing and Mowlem Singing in Northeast Thailand**, Dissertation Abstracts International.
- _____. (1985). **Traditional Music of the Lao**. Greenwood, Press.

Translated Thai References

- Kornkaew, D. (2008). **Wongponglang: A Cultural Adaptation in Globalization**. Master's Thesis of Arts in Thai Studies, Mahasarakrm University. [In Thai]
- Sangketgarn, D. (2015). **Performing Arts Cycle in Entertainment Business: Case Study of Pong Lang Sa On**. Doctor of Philosophy Thesis in Fine Arts Research, Mahasarakrm university. [In Thai]
- Chonparot, J. (1983). **Music and Folk Play**. Mahasarakham: Department of Music, Srinakharinwirot University, Mahasarakham. [In Thai]
- Chonparot, J. (1986). **Research Report on Phu Thi Musical**. Mahasarakham: Srinakharinwirot University, Mahasarakham. [In Thai]
- Chonparot, J. (1993). **Folk Music**. Mahasarakham: Srinakharinwirot University, Mahasarakham. [In Thai]
- Karintr, K. (2001). **A study of Ponglang's Melodic Line of Kalasin Province, Thailand**. Master's Thesis of Arts in Music, Graduate School, Mahidol University. [In Thai]
- Karintr, K. (2006). **Ponglang**. Phitsanulok: Department of Fine Arts, Faculty of Humanities, Naresuan University. [In Thai]
- Wannasiri, N. (1997). **Social and Cultural Anthropology**. Bangkok: Kasetsart University. [In Thai]
- Khammong, S. (1979). **Isan Music: Kan and other Music Associated**. Mahasarakham: Department of Music, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Maha Sarakham Institute. [In Thai]
- Saengnil, S. (1993). **Ponglang in Kalasin Province**. Master's Thesis of Arts in Music, Srinakharinwirot University, Mahasarakham. [In Thai]
- Phewrat, W. (2015). **Wongponglang: Construction and Development of Isan Folk Performing Arts Standards**. Doctor of Philosophy Thesis in Cultural Science, Mahasarakrm university. [In Thai]
- Wichianchai, C. (2018, March 15). Professional Folk Music Artist. Interview. [In Thai]
- Pharnput, N. (2018, March 15). Folk Artist for Ponglang Karasin Province. Interview. [In Thai]

- Phanpard, P. (2018, March 15). Professional Folk Music Artist. Interview. [In Thai]
- Kampipot, T. (2018, March 15). Kalasin Ponglang Folk Artist. Interview. [In Thai]
- Karintr, K. (2018, July 4). Dean, the Faculty of Fine and Applied Arts, Mahasarakham University. Interview. [In Thai]
- Dechapimol, C. (2018, July 14). Deputy Dean, the Faculty of Fine and Applied Arts, Mahasarakham University. Interview. [In Thai]
- Prathumsin, S. (2018, August 18). Folk Music Expert. Interview. [In Thai]
- Chonparot, J. (2018, August 22). Expert, the Faculty of Fine and Applied Arts, Mahasarakham University. Interview. [In Thai]
- Atphaiboon, T. (2018, August 22). Music expert, Faculty of Education, Nakhon Phanom University. Interview. [In Thai]
- Weesapen, W. (2018, August 23). Music expert, The Research Institute of Northeastern Art and Culture(RINAC), Mahasarakham University. Interview. [In Thai]
- Srisarakam, P. (2018, August 24). Former Teacher Mahasarakham Teacher College Institute. Interview. [In Thai]
- Phan, C. (2018, August 26). National Artist (Performing Art). Interview. [In Thai]
- Chapadang, S. (2018, October 5). Associate Dean for Academic and Research Affairs, Faculty of Cultural Sciences, Mahasarakham University. Interview. [In Thai]